

5. Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК: у 4 ч. / [за ред. П.Т. Саблука та ін.]. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – Ч. 2. – 321 с.

6. Ринкова адаптація продовольчого комплексу України / [Онищенко О.М., Пасхавер Б.Й., Молдаван Л.В. та ін.]. – К.: ІЕ НАН України, 1998. – 264 с.

7. Галушко В.П. Економіка світового сільського господарства / Галушко В.П. – К.: НАУ, 1996. – 514 с.

8. Малік М.Й. Оцінка перспектив розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2012. – № 7. – С. 3-8.

9. Господарства населення: продуктивність, ефективність, перспективи / [відп. ред. чл-кор. УААН Б.Й. Пасхавер]. – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 100 с.

10. Збарський В.К. Внесок М.Д. Кондратьєва у кооперування селянських господарств / В.К. Збарський // Економіка АПК. – 2012. – № 4. – С. 144-148.

11. Економічна складова Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та

державного управління; під ред. І. Бураковського та В. Мовчан. – Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, К.: 2014. – 140 с.

12. Створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [Електронний ресурс]: Урядовий портал – єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=244830558

13. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls

14. Зінчук Т.О. Проблеми адаптації аграрного сектору економіки до умов Угоди про зону вільної торгівлі Україна-ЄС / Т.О. Зінчук // Економіка АПК. – 2015. – № 5. – С. 79-87.

15. Шпичак О.М. Економіко-організаційні неузгодженості взаємовідносин у продуктових ланцюгах в умовах інфляційно-девальваційних процесів: напрями врегулювання / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2015. – № 6. – С. 85-94.

ГЕОГРАФІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТРУКТУРНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

UKRAINE'S FOREIGN TRADE GEOGRAPHY AND IT'S IMPACT ON THE STRUCTURAL DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

У статті проаналізовано географічну структуру експорту-імпорту товарів і послуг України. Побудовано кореляційно-регресійні моделі обсягів експорту від імпорту. Досліджено кореляційні зв'язки між частками регіонів в експорті та імпорті товарів і послуг. Визначено переваги і вади зовнішньоекономічної діяльності України. Розроблено пропозиції щодо зміцнення експортного потенціалу національної економіки.

Ключові слова: національна економіка, структурний розвиток, зовнішня торгівля, географія, експорт, імпорт, товари, послуги.

В статье проанализирована географическая структура экспорта-импорта товаров и услуг Украины. Построены корреляционно-регрессионные модели объемов экспорта от импорта. Исследованы корреляционные связи между частями регионов в экспорте и импорте товаров и услуг.

Определены преимущества и изъяны внешнеэкономической деятельности Украины. Разработаны предложения относительно укрепления экспортного потенциала национальной экономики.

Ключевые слова: национальная экономика, структурное развитие, внешняя торговля, география, экспорт, импорт, товары, услуги.

This article presents the geographical structure of exports and imports of goods and services of Ukraine. The correlation and regression models in exports on imports has been built. Investigated correlations between the region's share in exports and imports of goods and services. Advantages and disadvantages of foreign economic activity of Ukraine. Were given proposals to increase the export potential of the national economy.

Key words: national economy, structural development, foreign trade, geography, export, import, goods, services.

УДК 338.1+339.5

Стебляно І.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та управління національним господарством
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Постановка проблеми. Актуальним завданням сьогодення є пріоритетна орієнтація вітчизняних експортерів на зовнішні ринки в контексті стимулювання економічного зростання України. Основним інструментальним чинником ефективності гео економічного розвитку країн світу є диверсифікація експорту на сучасній технологічній базі. Вадами структури національної економіки є превалювання сировинних галузей, тому

поступове ускладнення технологічної структури експорту є сприятливим для прискорення динаміки її розвитку. Тому потребує дослідження вплив географії зовнішніх ринків на розвиток експортоорієнтованих технологічних галузей і поширення нових технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми зовнішньої торгівлі України у розрізі окремих країн розглядаються у працях багатьох учених.

Шевчук В. О. відзначає, що вплив географічної орієнтації зовнішньої торгівлі на економічне зростання може виявлятися у широкому аналітичному діапазоні: залежність обсягів і структури торгівлі від відстані до країни-торговельного партнера, традиційні економічні та суспільно-політичні зв'язки, відкритість для інвестицій з певного регіону, інтенсивність науково-технічної співпраці тощо [1, с. 41]. Матвії-

шиним Є. Г. запропоновано підхід до прогнозування обсягів виробництва в експортно-орієнтованих секторах на основі припущення про їхню залежність від економічного стану країн, які є основними імпортерами відповідної продукції [2, с. 75]. Погоджуємося з Лиськовою Л. М., що одним із визначальних факторів підвищення експортного потенціалу України в аспекті регіональної торговельно-еконо-

Таблиця 1

Географічна структура експорту-імпорту товарів України

Рік	Усього, млн. дол. США	Структура, %							
		Країни СНД	Інші країни світу	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
Експорт									
1996	14400,8	50,15	49,85	24,00	23,06	20,10	1,45	4,15	0,14
1997	14231,9	38,90	61,10	25,82	24,53	27,25	3,32	4,58	0,12
1998	12637,4	33,00	66,77	31,60	30,65	23,96	4,45	6,85	0,14
1999	11581,6	27,72	72,28	32,73	31,63	27,85	5,33	5,98	0,39
2000	14572,5	30,60	69,40	32,12	31,40	23,85	5,02	8,35	0,05
2001	16264,7	28,52	71,48	35,17	34,04	24,63	5,39	6,22	0,05
2002	17957,1	24,06	75,94	36,29	35,55	28,54	5,88	5,22	0,02
2003	23066,8	25,76	74,24	39,66	37,74	23,86	5,42	5,29	0,02
2004	32666,1	25,74	74,26	36,01	33,86	25,04	5,38	7,79	0,04
2005	34228,4	30,77	69,23	31,79	30,07	25,06	6,99	5,35	0,04
2006	38368,0	32,19	67,81	32,91	31,71	22,01	6,19	6,65	0,05
2007	49296,1	36,69	63,31	29,97	28,44	22,07	5,66	5,45	0,03
2008	66967,3	34,59	65,41	29,47	27,28	23,72	5,83	6,19	0,10
2009	39695,7	33,94	66,06	25,86	23,97	30,56	6,62	2,83	0,05
2010	51405,2	36,46	63,54	26,90	25,46	26,68	5,87	3,89	0,06
2011	68394,2	38,27	61,73	26,96	26,35	25,93	4,89	3,73	0,04
2012	68830,4	36,78	63,22	25,31	24,88	25,69	8,19	3,79	0,07
2013	63320,7	34,87	65,13	26,95	26,47	26,55	8,05	3,42	0,06
2014	53901,7	27,61	72,39	31,77	31,54	28,48	9,46	2,55	0,04
2015	38127,1	20,47	79,53	34,75	34,14	32,47	9,98	2,06	0,04
Імпорт									
1996	17603,4	63,47	36,53	26,45	25,57	3,82	0,80	5,29	0,14
1997	17128,0	57,63	42,37	31,83	30,72	4,93	0,80	4,66	0,13
1998	14675,6	53,76	46,24	34,06	33,00	6,04	0,81	5,15	0,14
1999	11846,1	56,87	43,13	29,95	29,21	6,44	1,33	4,97	0,23
2000	13956,0	57,54	42,46	30,89	29,00	6,04	0,98	4,17	0,39
2001	15775,1	55,92	44,08	31,58	30,14	6,23	1,26	4,70	0,32
2002	16976,8	52,73	47,27	33,88	32,50	6,99	1,04	5,05	0,30
2003	23020,1	49,82	50,18	35,47	34,24	8,74	1,08	4,66	0,23
2004	28996,8	52,38	47,62	34,10	32,99	8,94	0,96	3,33	0,28
2005	36136,3	47,01	52,99	35,05	33,79	12,97	1,18	3,50	0,29
2006	45038,6	44,66	55,34	37,31	36,04	13,64	0,92	3,25	0,22
2007	60618,0	42,02	57,98	38,02	36,75	14,92	1,11	3,72	0,21
2008	85535,3	39,02	60,98	35,63	33,82	18,12	1,82	4,90	0,50
2009	45433,1	43,34	56,66	35,73	33,98	14,39	1,36	4,84	0,33
2010	60742,2	43,95	56,05	32,93	31,53	16,50	1,44	4,74	0,43
2011	82608,2	45,05	54,95	32,76	31,24	16,08	1,14	4,74	0,23
2012	84717,6	40,72	59,28	32,54	30,97	20,23	1,00	5,25	0,23
2013	76986,8	36,29	63,71	37,11	35,13	19,79	0,97	5,64	0,12
2014	54428,7	31,74	68,26	41,12	38,71	19,93	1,25	5,55	0,33
2015	37516,4	27,95	72,05	44,42	40,86	19,29	1,60	6,23	0,45

Джерело: побудовано автором за даними [6]

мічної співпраці є посилення підтримки державою тих галузей, які орієнтовані на експорт продукції, зокрема високотехнологічної [3, с. 17]. Проблеми розвитку експортного потенціалу України в контексті євроінтеграції досліджуються у працях Чичкало-Кондрацької І. Б., Радченко Л. М. [4], Козік М. О. [5]. Високо оцінюючи науковий доробок указаних авторів, слід акцентувати увагу на необхідності

посилення уваги до ролі зовнішньоекономічної діяльності як стимулятора розвитку національної економіки.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є розробка пропозицій із посилення позитивного впливу географічної диверсифікації зовнішньої торгівлі України на структурний розвиток національної економіки

Таблиця 2

Географічна структура експорту-імпорту послуг України

Рік	Всього, млн. дол. США	Структура, %							
		Країни СНД	Інші країни світу	Європа	Країни ЄС	Азія	Африка	Америка	Австралія і Океанія
Експорт									
1996	4746,6	73,21	26,79	13,92	13,35	5,11	0,62	2,76	0,07
1997	4738,4	70,25	29,75	17,57	16,69	6,40	0,68	4,20	0,05
1998	3819,8	61,44	38,56	22,42	21,26	7,63	1,26	5,67	0,06
1999	3613,9	62,20	37,80	21,64	21,22	7,86	1,07	4,68	0,07
2000	3655,1	58,46	36,93	21,29	21,14	7,31	0,78	5,10	0,04
2001	3731,9	57,53	37,45	21,61	21,52	7,24	0,94	4,75	0,05
2002	4303,8	56,26	37,96	22,88	22,64	6,25	0,84	5,00	0,14
2003	4524,9	50,89	42,99	26,52	26,09	7,03	1,15	5,73	0,07
2004	5612,7	44,49	50,08	29,47	27,82	7,56	0,92	7,29	0,06
2005	6443,2	43,70	51,51	29,03	27,44	9,21	1,12	7,40	0,11
2006	7791,8	43,76	52,56	30,30	29,18	9,42	1,21	7,38	0,13
2007	9435,1	38,86	56,94	33,43	31,62	9,95	1,33	8,41	0,17
2008	12260,1	34,63	61,14	34,06	33,60	11,26	1,66	10,17	0,22
2009	10129,7	37,78	56,98	28,99	29,86	11,48	1,62	11,03	0,31
2010	11936,3	45,60	49,76	27,19	26,16	8,49	1,14	9,69	0,31
2011	14180,3	42,60	51,53	28,47	24,91	7,82	1,09	9,87	0,94
2012	14096,2	41,22	51,82	27,99	26,60	8,91	1,17	10,13	1,64
2013	14233,2	40,85	59,15	34,31	29,48	10,03	1,07	11,11	0,55
2014	11520,8	35,02	64,98	38,46	34,65	11,72	1,14	10,79	0,62
2015	9736,6	36,41	63,59	36,17	30,07	11,51	1,49	11,65	0,93
Імпорт									
1996	1204,5	28,54	71,46	22,22	21,64	7,59	0,52	23,14	0,02
1997	1418,3	27,99	72,01	27,38	21,75	6,13	2,33	22,22	0,50
1998	1430,9	25,49	74,51	32,51	26,60	4,74	0,45	22,48	0,10
1999	1113,2	21,04	78,96	30,66	29,02	6,83	0,46	25,66	0,15
2000	1151,0	18,52	81,47	34,83	32,70	5,91	0,53	25,25	0,09
2001	1147,6	20,09	79,90	34,11	32,96	5,86	0,51	26,49	0,05
2002	1194,9	24,50	75,23	34,69	33,04	5,46	0,68	20,36	0,04
2003	1465,3	22,75	76,76	37,13	35,36	5,61	0,89	18,29	0,03
2004	2062,9	19,35	80,45	42,55	43,52	11,31	1,00	13,74	0,05
2005	2941,8	17,31	82,46	41,48	44,19	15,72	0,98	13,31	0,06
2006	3730,6	18,51	81,19	45,67	48,19	14,34	1,36	10,62	0,05
2007	4995,5	16,01	83,69	48,09	52,14	14,92	1,24	11,50	0,05
2008	6481,5	16,32	83,47	53,83	59,46	17,85	1,34	8,80	0,08
2009	5186,4	15,18	84,57	50,91	58,79	20,03	0,83	8,68	0,14
2010	5421,6	17,22	82,42	44,54	55,34	22,09	0,83	10,39	0,15
2011	6214,2	18,77	80,87	45,13	54,26	22,16	0,59	9,18	0,16
2012	6650,1	18,62	81,22	45,70	54,75	22,79	0,56	7,60	0,10
2013	7523,0	19,49	80,51	46,94	55,99	21,07	0,47	7,72	0,05
2014	6373,1	18,89	81,11	47,11	49,41	14,45	0,70	10,90	0,06
2015	5523,0	15,20	84,80	49,78	49,79	15,41	0,71	11,04	0,03

Джерело: побудовано автором за даними [7]

Виклад основного матеріалу дослідження.

Зовнішньоторговельними партнерами України є країни Союзу незалежних держав (СНД), Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії і Океанії. У табл. 1 і 2 наведено дані про географічну структуру експорту-імпорту товарів і послуг України без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Протягом 1996-2008 рр. спостерігалось стабільне зростання експорту і імпорту.

Експорт товарів збільшився із 14400,8 до 66967,3 млн. дол. США, імпорт товарів із 17603,4 до 85535,3 млн. дол. США. Експорт послуг зріс із 4746,6 до 12260,1 млн. дол. США, імпорт послуг – із 1204,5 до 6481,5 млн. дол. США. У 2009 р. відбулося різке скорочення експортно-імпортних операцій: експорту до 49825,4 млн. дол. США (у 2008 р. 79227,4 млн. дол. США), імпорту – до 50619,5 млн. дол. США (у 2008 р. 92016,8 млн. дол. США). Протягом усього аналізованого періоду 1996-2015 рр. сальдо експорту-імпорту послуг було додатним, утім обсяги експорту товарів перевищували імпорт лише протягом 2000-2004 рр. та у 2015 р.

Загальне сальдо експортно-імпортних операцій було від'ємним протягом 2006-2013 рр. причому найбільший дефіцит спостерігався у 2008 р. у сумі 12789,4 млн. дол. США. У 2010 р. розпочалася активізація експортно-імпортних операцій, яка тривала до 2012 р. У 2013 р. розпочалося їх скорочення, темпи якого підсилювалися у 2014 р. Обсяги зовнішньоекономічної діяльності у 2015 р. відповідають рівню кризового 2009 р. Між обсягом експорту і імпорту існує тісний кореляційний зв'язок, про що свідчать побудовані кореляційно-регресійні моделі:

$$ET = 0,777 * IT + 4274,6, R^2 = 0,978 \quad (1)$$

$$EP = 1,650 * IP + 1983,1, R^2 = 0,961 \quad (2)$$

$$E = 0,853 * I + 6026,7, R^2 = 0,983 \quad (3)$$

де ET – експорт товарів, млн. дол. США;

IT – імпорт товарів, млн. дол. США;

EP – експорт послуг, млн. дол. США;

IP – імпорт послуг, млн. дол. США;

E – експорт товарів і послуг, млн. дол. США;

I – імпорт товарів і послуг, млн. дол. США.

Отримані моделі є достовірними, оскільки коефіцієнт множинної детермінації близький до 1, а значення *p*-рівня факторів і вільного члена значно менше 0,05. Значення коефіцієнту перед фактором у моделі (1), менше за 1 (0,777), визначається тим, що протягом аналізованого періоду у більшості спостережень імпорт товарів перевищує їх експорт. Коефіцієнт перед фактором у моделі (2), значно більший за 1 (1,650), демонструє стабільне і значне покриття імпорту послуг обсягом їх експортних операцій. У моделі (3) коефіцієнт перед

обсягом імпорту (0,853) менше 1, але більше ніж у моделі (1), оскільки дефіцит експорту-імпорту товарів частково перекривається профіцитом торгівлі послугами.

Протягом 1996-2015 рр. частка експорту вітчизняних товарів у країні СНД скоротилася з 50,15% до 20,47%, а питома вага імпорту товарів – із 63,47% до 27,95%. Також відбулося скорочення частки експорту послуг – із 73,21% до 36,41%, та питомої ваги імпорту послуг – із 28,54% до 15,20%. Таким чином, у зовнішній торгівлі України з країнами СНД превалює імпорт товарів та експорт послуг.

Проведений аналіз дозволив встановити, що між часткою експорту товарів в СНД та інших показників не існує істотного кореляційного зв'язку, про що свідчать коефіцієнти кореляції (*r*): із імпортом товарів (*r*=0,292), експортом послуг (*r*=0,305), імпортом послуг (*r*=0,327). Між тим частка імпорту товарів тісно пов'язана із часткою експорту послуг (*r*=0,895), часткою імпорту послуг (*r*=0,702). Істотний кореляційний зв'язок спостерігається між часткою експорту послуг і часткою імпорту послуг (*r*=0,865).

Оскільки фактори експорту послуг і імпорту є мультиколінеарними, то в кореляційно-регресійну модель частки імпорту товарів із країн СНД включено лише один фактор – частка експорту послуг: ЧІТ СНД = 0,711 * ЧЕП СНД + 12,43, $R^2 = 0,983$ (4)

де ЧІТ СНД – частка імпорту товарів із країн СНД, %;

ЧЕП СНД – частка експорту послуг у країні СНД, %.

Отримана модель є достовірною, оскільки значення множинного коефіцієнта детермінації складає 0,983, а показники *p*-рівня фактору і вільного члена значно менші 0,05. Економічне трактування даної моделі полягає у тому, що імпорт товарів супроводжується експортом послуг, передусім транспортних.

Виявлені закономірності показників питомої ваги експорту і імпорту у зовнішній торгівлі з СНД підтверджуються і у взаємовідносинах з ЄС. Кореляційно-регресійна модель частки імпорту товарів із ЄС має вигляд:

$$ЧИТ ЄС = 0,523 * ЧЕП ЄС + 19,53, R^2 = 0,816 \quad (5)$$

де ЧІТ ЄС – частка імпорту товарів із країн ЄС, %;

ЧЕП ЄС – частка експорту послуг у країні ЄС, %.

Отримана модель є достовірною, оскільки значення множинного коефіцієнта детермінації складає 0,816, а показники *p*-рівня фактору і вільного члена значно менші 0,05.

Протягом 1996-2015 рр. питома вага експорту вітчизняних товарів до країн ЄС зросла з 23,06% до 34,14%, а імпорту товарів – із 25,57% до 40,86%, частка експорту послуг збільшилася з 13,35% до 30,07%, а імпорту послуг – із 21,64% до 49,79%. Таким чином, у структурі зовнішньої торгівлі України з ЄС превалюють імпортні операції.

У торговельних відносинах із країнами Азії частка українського експорту зросла із 20,1% до 32,47%, а імпорту – із 3,82% до 19,29%. Питома вага експорту послуг збільшилася із 5,11% до 11,51%, а імпорту – із 7,59% до 15,41%. Таким чином у структурі зовнішньої торгівлі України і Азії превалює експорт товарів та імпорт послуг. Кореляційно-регресійний аналіз підтверджує закономірності, отримані на матеріалах країн СНД і ЄС.

Кореляційно-регресійний аналіз частки імпорту товарів має вигляд:

$$\text{ЧІТ Азії} = 2,484 * \text{ЧЕП Азії} - 9,18, R^2 = 0,827 \quad (6)$$

де ЧІТ Азії – частка імпорту товарів із країн Азії, %;

ЧЕП Азії – частка експорту послуг у країні Азії, %.

За результатами аналізу торговельних відносин України з країнами Америки встановлено наявність істотного зворотного кореляційного зв'язку частки експорту товарів із часткою імпорту товарів ($r=-0,663$) і експорту послуг ($r=-0,581$), прямих – із імпортом послуг ($r=0,508$). Також майже функціональний зворотний зв'язок спостерігається між експортом і імпортом послуг ($r=-0,907$). Це пояснюється тим, що на фоні скорочення частки експорту товарів із України із 4,15% до 2,06% відбулося зростання імпорту з Америки із 5,29% до 6,23%. Також зростання експорту послуг із 2,76% до 11,65% супроводжувалося скороченням частки імпорту послуг із 23,14% до 11,04%. Таким чином, у структурі зовнішньої торгівлі з американськими країнами превалює імпорт товарів і експорт послуг.

Зовнішня торгівля України з африканськими країнами характеризується наявністю значущих зв'язків частки експорту товарів з часткою імпорту товарів ($r=0,462$) і експорту послуг ($r=0,542$), а також тісно пов'язані частки імпорту товарів та експорту послуг ($r=0,694$). Це пояснюється стійким зростанням частки експорту товарів – із 1,45% до 9,98%, імпорту товарів – із 0,8% до 1,6%, експорту послуг – із 0,62% до 1,49%, імпорту послуг – із 0,52% до 0,71%.

Середня частка експорту-імпорту України з країнами Австралії і Океанії не перевищує 1%.

Простежуються певні регіональні закономірності в географічній структурі експорту товарів України [8, с. 95]. Експорт товарів в СНД в основному забезпечують північні, північно-східні, східні та південні регіони України. Висока частка зовнішньої торгівлі з Росією до початку військової агресії на сході України пояснювалася стабільним її попитом на продукцію з низьким технологічним рівнем. Це пояснює відсутність мотивації українських машинобудівних підприємств для модернізації виробничих потужностей і зниження металоемності продукції.

Переважання країн Азії в експорті товарів характерно для південних та південно-східних

регіонів, а країн Європи – для західних областей. Важливими факторами, що визначають саме таку географічну структуру експорту регіонів України є економіко-географічне та транспортно-географічне положення регіонів, спеціалізація їх економіки, що становить основу їх експортного потенціалу, усталені історично сформовані коопераційні зв'язки та міцні позиції на сформованих ринках збуту продукції тощо. Факторами, що обмежують участь України та її регіонів у експортній діяльності, а відповідно й їх конкурентоспроможність, є [9, с. 29]: недосконалість інституціональних засад зовнішньоекономічної активності; орієнтація на цінову конкуренцію; застаріла техніко-технологічна база підприємств; диспропорції інвестиційної діяльності та брак висококваліфікованих кадрів.

Нарощення експортного потенціалу поряд може бути досягнуто за рахунок таких заходів [10, с. 201]: державна регіональна програма підтримки технічного і наукомісткого експорту; створення системи пільгового кредитування експорту на конкурсній основі; страхування експортних кредитів; стимулювання фінансового лізингу; організація ефективної взаємодії державних органів виконавчої влади з виробниками й експортерами; створення сприятливих умов для впровадження іноземних технологій; цілеспрямованого формування експортоорієнтованих галузей промисловості, здатних забезпечити експорт готової продукції.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз географії зовнішньої торгівлі України дозволяє зробити висновок про її несприятливий вплив на структурний розвиток національної економіки. На макроекономічному рівні спостерігається тісний кореляційний зв'язок між обсягами експорту і імпорту в абсолютних оцінках. Вадами зовнішньоекономічної діяльності України протягом двадцятирічного періоду дослідження є: перевищення обсягів імпорту товарів над експортом, різке погіршення показників у зв'язку з військово-політичним конфліктом на сході України і розривом економічних зв'язків з Росією до рівня кризового 2009 р.

Позитивами зовнішньої торгівлі України є: стабільне додатне сальдо експорту-імпорту послуг, скорочення частки торгівлі з країнами СНД за рахунок розширення операцій з іншими країнами: Європи, передусім із країнами ЄС, Азії, Африки. У зовнішній торгівлі України з країнами СНД превалює імпорт товарів та експорт послуг, із країнами ЄС – імпорتنі операції, із азіатськими країнами – експорт товарів та імпорт послуг, із країнами Америки – імпорт товарів і експорт послуг, із країнами Африки експортні операції. Вектором зовнішньоекономічної діяльності України є орієнтація на ринки Східної Європи, що створюватиме можливості для поступового переходу від сировинної спеціалізації до зростання технологічного експорту.

Незважаючи на значні географічно-національні відмінності регіонів, встановлено однакові закономірності торговельних відносин із країнами СНД, ЄС, Азією, а саме: відсутність істотного кореляційного зв'язку частки експорту товарів та інших показників, взаємообумовленість імпорту товарів та експорту-імпорту послуг. Це свідчить про ситуативність експортних операцій і високу варіацію їх обсягів.

Перспективами подальших досліджень є оцінка конкурентоспроможності національної економіки як основи забезпечення її експортного потенціалу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шевчук В. О. Вплив динаміки промислового виробництва регіону та географії зовнішньої торгівлі на технологічний експорт / В. О. Шевчук, Н. І. Черкас // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 34-43.
2. Матвіїшин Є. Г. Підхід до прогнозування виробництва в експортно-орієнтованих секторах регіональної економіки / Є. Г. Матвіїшин // Публічне управління: теорія та практика. – 2014. – Вип. 4. – С. 71-76.
3. Лиськова Л. М. Підвищення експортного потенціалу України як передумова досягнення цілей регіональної торговельно-економічної співпраці / Л. М. Лиськова // Європейські перспективи. – 2014. – № 9. – С. 12-18.
4. Чичкало-Кондрацька І. Б. Розвиток експортного потенціалу регіону в контексті укладання угоди про зону поглибленої вільної торгівлі між Україною та ЄС / І. Б. Чичкало-Кондрацька, Л. М. Радченко // Бізнес Інформ. – 2012. – № 5. – С. 42-46.
5. Козік М. О. Вплив експортного потенціалу на розвиток господарського комплексу регіонів в умовах активізації євроінтеграційних процесів / М. О. Козік // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 20. – С. 111-114.
6. Географічна структура експорту-імпорту товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Географічна структура експорту-імпорту послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Кулешова Г. О. Регіональні особливості експорту товарів України / Г. О. Кулешова, П. О. Кафтанова, Л. В. Ключко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Геологія – Географія – Екологія. – 2014. – № 1098, Вип. 40. – С. 92-96.
9. Мікловда В. П. Редукціоністський підхід до конкурентоспроможності регіону та його експортно-імпортного потенціалу / В. П. Мікловда, В. В. Кубіній, С. М. Мошак // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2015. – Вип. 1. – С. 24-31.
10. Натрошвілі Г. Р. Підвищення експортного потенціалу підприємств регіонів України / Г. Р. Натрошвілі // Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. – 2009. – № 6. – С. 198-202.